

DOEPAK

Du PAK Doe PAK POPPENSPE(E)LMUSEUMKRUIELKRANTKRABEL Doe PAK Du PAK
Nr. 193

Trommelaar en publiek: citaat bij een poppenkast

‘Een goed museum trekt publiek dat eigenlijk ook tentoongesteld zou kunnen worden’: dit is een uitspraak van de auteur, columnist en ‘acteur’ Arnon Grunberg*. De poppentheateropening van de hier afgebeelde poppenkast wordt geflankeerd door de oud-Hollandse *Jan Klaassen* en zijn vrouw *Katrijn*. Jan heeft een groen jakje aan. De anonieme schilder van de afbeeldingen op de poppenkast heeft zich waarschijnlijk laten inspireren door een oude handpop met losse houten beentjes die over de poppenkastplank kunnen zwieren. Hoofd en muts van Jan zijn uit één stuk gesneden. Katrijn draagt een schortje en een luifelmutse.

Het driehoekige bovenstuk van de poppenkast toont een jongen die zijn tong uitsteekt, op zijn hoofd draagt hij een kroon. Zijn armen heeft hij wijd uitgespreid over de gehele onderkant van het timpaan. Onder de theateropening wijst een knaap op klompen met zijn rechterwijsvinger naar een trommelaar getooid met een feestelijke puntmuts. De linkerwijsvinger houdt hij ietwat verlegen in zijn mond. Een eveneens wijzende, kale en bolbuikige heer met pandjesjas en gestreepte broek heeft een wandelstok in zijn linkerhand. Hij draagt een hoge hoed en dito boord. Zijn claque-hoed is piepklein. Een claque is een hoed met een klapmechanisme en kan zo plat als een boek in elkaar worden gedrukt. Een voorzichtig tikje op de hoedrand en terstond richt de chapeau-claque zich op. Bij festiviteiten ontplooit het trotse hoofddekseel op deze onnavolgbare wijze zijn charme.

Dat is wel even een heel andere tik dan die van de volkse Jan Klaassen en zijn charmante buitenlandse soortgenoten. Hun belangrijkste attribuut in de poppenkast is de knuppel. Bij het *handpoppenspel* wordt dit slagwapen tussen de beide handjes van een pop geklemd. Het hanteren van de slapstick varieert van het uitdelen van een flinke mep tot een ritmisch bewerken van het achterhoofd van de tegenstander en het prikken in de buik. Wanneer de vijand is verslagen en slap over de *speelplank* ligt, laat de overwinnaar zijn stok over diens nek rollen.

Het volkspoppenspel berust op oude tradities, die per land verschillen. Maar het repertoire is internationaal. Een prentenboekje uit het begin van de vorige eeuw, getiteld ‘De poppenkast van Jan Klaassen’, beschrijft een dramatisch verlopende bastonnade (aframmeling): “‘Verduiveld, Trijn, je slaat me zeer’, Sprak Jan, en wierp zijn vrouw ter neer. En met den *stok* zoo zwaar en groot. Sloeg hij zijn lieve Vrouw toen dood.”

Wil je nog meer te weten komen over karakteristieke personen en gebeurtenissen in en rond de poppenkast? Maak een reis door de curieuze wereld van het poppentheater op www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs, waarbij je ook nog eens kans maakt op een vrolijke poppenstrip. Een *poppentheater-abc* geeft uitleg over tal van internationale poppentheatertechnieken, -attributen en -figuren. Op www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2 en www.poppenspelmuseum.nl vind je informatie over het museum, de thema-exposities en de collectie.

*Citaat uit: Vrij Nederland, jaargang 73, nr. 33 (18 augustus 2012). Rubriek: Grunberg helpt. Grunberg ontving voor zijn gehele oeuvre in 2009 de Constantijn Huygensprijs en in 2010 de Frans Kellendonkprijs. Afbeelding: poppenkast voor handpoppentheater – beschilderd doek op hout. Collectie:

Poppenspe(e)lmuseum. Vervaardiger: anoniem (Amsterdam, omstreeks 1950). Verwerving: geschenk (2011) van mevrouw

C.T. Nieuwenhuijs-Debets, echtgenote van kunstschilder Jan Nieuwenhuijs (Amsterdam, 1922-1986).

Tekst: *Otto van der Mieden* © (2012). Hyperlinks: klik op de *vet* gedrukte woorden. *Applaus!*

Doepak is hét Poppenspe(e)lmuseumcadeau. Doepak is gratis voor iedereen die de vragen van een Poppenspe(e)lspuurtocht goed beantwoord heeft. Verzamel alle afleveringen van de Doepakkruielkrant en -krabbel! Een dupak (spreek uit: doepak) is een stang- en trupop. Het nummer met de dupak wordt in het Tsjechische en Slowaakse volkspoppentheater met marionetten en stangpoppen altijd als toegift opgevoerd. De pop maakt sprongen waarbij zijn lijf beurtelings lang en kort wordt. Het is een truc die overeenkomt met het uitrekken en weer inkrimpen van de hals van de Dood van Pierlala in de poppenkast. Pierlala is een stokpop en wordt van onderaf gemanipuleerd; de dupak wordt als stangpop van bovenaf bewogen. Terwijl het rijzen van Pierlala's hals heel langzaam en onder doods stilte geschiedt, gaat het strekken en krimpen van de dupak razendsnel en met veel tumult. Dupak betekent ‘stampend’. De houten voeten zijn met lood verzwaard. Het lijf van de pop is een zak van stof. De stang waaraan de dupak hangt, gaat door het hoofd en het lijf en zit vast aan de houten heup. Het gat in het hoofd is wijder dan de dikte van de stang, waardoor de kop soepel op en neer gaat. Aan weerszijden van de kop van de dupak is een touw vastgemaakt. De touwen gaan omhoog en zijn bevestigd aan een speelhout. Door dit op en neer te bewegen, rekt en krimpt het lijf. De pop gaat als het ware door de knieën en veert weer op. Behalve springen kan de dupak ook om zijn as draaien; daarbij zwieren de armen wijd uit.